

Latgales apgabaltiesas darbības attīstības koncepcija

[1] Latvija ir viena no Eiropas Savienības dalībvalstīm, un tās pienākums ir aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu un cilvēku pamattiesības. Lai nodrošinātu Latvijas Republikas Satversmē un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā noteikto cilvēktiesību aizsardzību un garantētu demokrātiskas valsts pamatprincipu ievērošanu, Latvijā līdzās citām divām varām pastāv neatkarīga tiesu vara. Tiesu darbības tiesiskais pamats noteikts Latvijas Republikas Satversmē, savukārt tiesu iekārtu un to kompetenci reglamentē likums "Par tiesu varu".

Latvijā darbojas trīspakāpju tiesu sistēma, kuras ietvaros lielu lomu ieņem apelācijas instances tiesa. Latgales apgabaltiesa ir viena no sešām apelācijas instances tiesām, kura darbojas Latgales reģiona ietvaros. Latgales apgabaltiesa, tāpat kā tiesu sistēma kopumā, arvien vairāk saskaras ar jauniem izaicinājumiem, kas saistīti ar demogrāfisko procesu Latvijā, pandēmijām, straujo tehnoloģiju attīstību un ģeopolitisko situāciju.

Būtiska loma efektīvai Latgales apgabaltiesas darba rezultātu sasniegšanai un mūsdienīgai darba vides nodrošināšanai ir tiesas priekšsēdētājam, kurš līdzetkus tiesneša pienākumu pildīšanai vada apgabaltiesas kā iestādes darbu. Apgabaltiesas priekšsēdētājam, vadot tiesas darbu, ir jāsamēro kolektīva intereses ar likumā "Par tiesu varu", procesuālajos likumos un Tieslietu padomes stratēģijā izvirzītajiem mērķiem, veicamajiem uzdevumiem un noteiktajiem pasākumiem.

[2] Tiesas attīstības stratēģiskā vadība.

Latgales apgabaltiesas stratēģiskie mērķi atbilst Tieslietu padomes stratēģijā norādītajiem mērķiem – nodrošināt efektīvu, kvalitatīvu, savlaicīgu un pieejamu tiesu sistēmu, kā arī nodrošināt sabiedrības izpratni par tiesu varu un sabiedrības uzticamības stiprināšanu tiesu varai.

Kā viens no galvenajiem uzdevumiem ir informēt tiesas personālu un tiesnešus par Latgales apgabaltiesas vadības un tiesu sistēmas kopumā darbības mērķiem. Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, jāanalizē informācija par tiesnešu noslodzi un lietu izskatīšanas termiņiem, mazinot lietu izskatīšanas kavējošos apstākļus.

Nepieciešams pilnveidot sadarbību ar Latgales rajona tiesu, lai veicinātu vienotas prakses piemērošanu pirmās instances tiesā, uzsvērtu pieļautās kļūdas un novērstu to atkārtosanos nākotnē, kā arī savlaicīgi diskutētu par aktuālajiem būtiskiem jautājumiem procesuālo un materiālo tiesību normu piemērošanā.

Nepārprotami apelācijas instances tiesām ir jāveido intensīva diskusija savā starpā un arī ar Augstākās tiesas Senātu, lai nodrošinātu vienveidīgu tiesu praksi apelācijas instances tiesās, tādējādi radot sabiedrības uzticamību tiesu varai un nodrošinot tiesiskās valsts principa ievērošanu. Jāuzsver, ka jebkurai tiesu instancei ir jāievēro judikatūra un tiesu prakse, un saskaņā ar tiesiskās vienlīdzības principu ir pienākums līdzīgas lietas izlemt līdzīgi, bet atšķirīgas lietas – atšķirīgi.

Kā viens no uzdevumiem ir akceptējama sadarbība ar tiesībsargājošām iestādēm, kā arī valsts un pašvaldības iestādēm, piedaloties pasākumos un organizējot kopīgas sanāksmes, lai veicinātu tiesību normu piemērošanu atbalstot to saturam un jēgai un novērstu pieļautos pārkāpumus to turpmākā darbības jomā. Liela uzmanība ir pievēršama policijas, prokuratūras un bāriņtiesas darbības aktualitātēm un izpratnei par veicamajiem uzdevumiem un pienākumiem, realizējot tiesību normu piemērošanu dzīvē un nodrošinot sabiedrības aizsardzību.

Laikam ritot, Latgalē ir samazinājies iedzīvotāju skaits un Latgales apgabaltiesas noslodze, tāpēc, īstenojot slodzes izlīdzināšanas politikas rezultātā Latgales apgabaltiesa, tāpat kā pārējās apelācijas instances tiesas, tagad saņem dažādu kategoriju lietas no visas Latvijas. Lai nodrošinātu kvalitatīvu, ātru un ērtu pieejamību Latgales apgabaltiesai, ir nepieciešami profesionāli, izglītoti, informēti, mērķtiecīgi un motivēti tiesas darbinieki un tiesneši. Lai nodrošinātu kvalitatīvu apelācijas instances tiesas darbu, nepieciešamas tiesas darbinieku un tiesnešu apmācības gan valstiskā līmenī, gan arī apgabaltiesā tiesā klātienē. Sevišķa uzmanība ir pievēršama Tiesu informācijas sistēmas un jauno tehnoloģiju izmantošanai, veicot kvalitatīvas apmācības. Savukārt, lai veicinātu pirmās instances tiesas kvalitatīvu tiesas procesu, kas rezultējas ar tiesisku tiesas nolēmumu (atbilstošu Tieslietu padomes vadlīnijām, procesuālajām un materiālajām tiesību normām), kā arī veicinātu tiesnešu karjeras izaugsmi, jāpievērš uzmanība apelācijas instances tiesas sniegto atsauksmju kvalitātei.

Latgales apgabaltiesai jābūt atvērtākai sabiedrības informēšanā par aktuālajām izskatāmajām lietām, sniedzot informāciju gan vietējiem, gan arī valsts plašsaziņas līdzekļiem, ievērojot sniedzamās informācijas ierobežojumus. Turklāt apgabaltiesas priekšsēdētājam jāizmanto arī piedāvātās iespējas sniegt intervijas vietējos laikrakstos, radio un televīzijā par aktualitātēm tiesu sistēmā un Latgales apgabaltiesā.

Lai veicinātu sabiedrības izpratni par tiesas sistēmu, jāliek uzsvars uz skolēnu un jauniešu informēšanu par tiesas nozīmi demokrātiskā valstī. Jānodrošina iespēja skolēniem un studentiem iepazīties ar tiesu darbu, aktualizējot ēnu dienas Latgales apgabaltiesā un iespēju apmeklēt tiesu skolēniem mācību procesa ietvaros, kā arī tiesnešiem piedaloties mācību stundās skolās. Lai piesaistītu jaunu speciālistu ieinteresētību par darbu tiesu sistēmā, jāveicina, ka jurisprudenci studējošie jaunieši izvēlās prakses vietu Latgales apgabaltiesā.

[3] Tiesnešu vadība.

Tiesnesis ir centrālā un būtiskākā persona tiesu varas īstenošanā, kas realizē vienu no valsts varas funkcijām – tiesiskuma nodrošināšanu, spriežot tiesu. Tiesas spriešana ir nesaraucami saistīta ar lielu atbildību un pienākumu sabiedrības priekšā, tādējādi tiesas prestiža un autoritātes neatņemama sastāvdaļa ir katra tiesneša darba saturs un vērtības, kuras nostiprina uzticēšanos tiesām. Sabiedrības acīs tiesu varas autoritāte balstās tajā, vai sabiedrība saprot, ko dara tiesas un tādējādi uzticas tiesai. Līdz ar to tiesnešu vadības galvenais mērķis ir nodrošināt savlaicīgu, efektīvu un kvalitatīvu tiesas procesu, kas noslēdzas ar tiesas nolēmumu, un tas, savukārt, atbilst normatīvo aktu prasībām un tiesu praksei.

Lai sasniegtu šo mērķi, ir nepieciešams nodrošināt lietu plānošanu un tiesvedības termiņu kontroli, vienmērīgu tiesnešu noslodzi starp apelācijas instances tiesas tiesnešiem, lietu izskatīšanā pēc iespējas vairāk izmantot iespēju nodrošināt procesa dalībnieku piedalīšanos tiesas sēdē attālināti, nodrošināt tiesnešu apmācības efektīvā lietu vadībā un laika plānošanā, kā arī profesionālo iemaņu attīstībā un tālākizglītībā. Turklāt tiesnesim ir jānodrošina profesionāls un motivēts atbalsta personāls, kā arī iespēja tiesnešiem veikt darba pienākumus attālināti un nepieciešamības gadījumā arī tiesas telpās ārpus tiesas noteiktā darba laika.

Latgales apgabaltiesā ir jāpievērš pietiekami liela uzmanība krimināllietu izskatīšanas plānošanai, lai tiesneši varētu sagatavoties tiesas sēdēm un pēc lietas izskatīšanas savlaicīgi pieņemt un pasludināt kvalitatīvu tiesas nolēmumu. Valstiskā līmenī ir vēlreiz jāaktualizē jautājums, vai nepieciešams Kriminālprocesa likumā saglabāt tiesas apspriežu istabas noslēpuma principu, kas ir viens no iemesliem sasteigtiem un nekvalitatīviem tiesas nolēmumiem. Šāds regulējums nepastāv citu nozaru procesuālajos likumos.

Tiesnešiem jānodrošina ne tikai regulāras apmācības, kas veicina materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošanu, bet arī mācības, kas attīsta tiesas procesa vadīšanas, savstarpējās komunikācijas un IT sistēmas lietošanas prasmes. Tādas pašas apmācības regulāri ir nodrošināmas tiesas personālam gan Latgales apgabaltiesas ietvaros, gan arī izmantojot Tieslietu akadēmijas un Tiesu administrācijas piedāvātos apmācības kursus un seminārus. IT sistēmu apmācība ir jānodrošina Latgales apgabaltiesā klātienē tiesas zālēs, lai varētu kvalitatīvi apgūt piedāvāto risinājumu izmantošanu tiesas sēžu laikā.

Lai objektīvi izvērtētu apelācijas instances tiesas lietas izskatīšanas termiņu standartus un tos iesniegtu Tieslietu padomē, kā arī apstiprinātu lietu sadales plānu, katra gada sākumā koleģiāli jāapspriež statistikas rādītāji, uzklusot katra tiesneša viedokli un argumentus par plānojamo termiņu noteikšanu un lietu sadali.

Latgales apgabaltiesā ir nepieciešamas regulāras tiesnešu sanāksmes, kas organizējamās vienu reizi nedēļā (1-2 h), lai apspriestu aktuālo tiesu praksi apelācijas instanču tiesu ietvaros un judikatūru, kā arī izdiskutētu veiktos un plānotos grozījumus normatīvajos aktos. Tāpat šīs sanāksmes nepieciešamas, lai plānotu tiesas noslogotību saistībā ar nozīmētajām tiesas sēdēm, mācību semināru apmeklējumiem un tiesnešu prombūtnēm.

[4] Personāla vadība.

Neviena tiesa nav iedomājama bez tiesu darbiniekiem, kas nodrošina tiesu ikdienas funkcionēšanu. Tiesu darbinieki ir tiesas “seja”, jo viņi ikdienā komunicē ar procesa dalībniekiem, tiesu apmeklētājiem, juridiskajām personām un citām institūcijām. Viņu profesionalitāte, attieksme un darba kvalitāte ietekmē sabiedrības uzticību tiesu sistēmai. Tiesu darbinieki bieži ir pirmie, ar kuriem saskaras cilvēki, kas vēršas tiesā, iesniedzot dokumentus, saņemot informāciju par lietas virzību vai piedaloties tiesas sēdēs. Līdz ar to viņu darbs ne tikai nodrošina tiesu darbību, bet veido sabiedrības priekšstatu par tiesu kā institūciju. Lai sasniegtu kvalitatīvu tiesas pakalpojumu sniegšanu un sabiedrības uzticību, tiesas ir nodrošināmas ar izglītotiem, motivētiem, atbildīgiem un ieinteresētiem tiesu darbiniekiem, kam piemīt labas komunikācijas prasmes un izturība pret stresu.

Neapšaubāmi, ka kvalitatīva un efektīva tiesu personāla nodrošināšana sākas ar personāla atlasī, tāpēc tiesā jābūt vienotai, pārskatāmai, atklātai un objektīvai personāla atlases sistēmai, lai vakantajās darba vietās (arī uz noteiktu laiku) tiktu pieņemti kompetentākie, izglītotākie un zinošākie pretendenti.

Lai nodrošinātu tiesu darbinieku motivāciju un izaugsmi, nepieciešamas regulāras apmācības, godīga un caurskatāma karjeras izaugsme, motivējoša darba vide, psiholoģisks atbalsts, kā arī darbinieku viedokļu uzklusošana un iesaistīšana tiesas darba uzlabošanā.

Katram tiesu darbiniekam jāizprot sava loma kopējā tiesu sistēmā un veicamie uzdevumi apelācijas instances tiesā. Tiesas darbinieku darbība neaprobežojas tikai ar amata aprakstu, bet arī ar papildu pienākumu veikšanu ārpus amata pienākumiem, un šai pieejai jābūt skaidrai ikvienam darbiniekam. Diemžēl tiesas darbinieku algas nav atbilstošas viņu veicamajiem pienākumiem, taču tiesas priekšsēdētājam ir iespēja noteikt motivētas piemaksas darbiniekiem par papildu pienākumu un atbildības uzņemšanos.

Ar tiesu darbiniekiem ir organizējamās regulāras apmācības un sanāksmes, sniedzot informāciju par tiesas attīstības tendencēm, izmaiņām likumdošanā, atalgojuma jautājumiem un citiem svarīgiem notikumiem valstī.

Tiesas darbinieku darba kvalitātes un rezultātu izvērtēšanai jānotiek reizi gadā, novērtējot darbinieku profesionālo kvalifikāciju un kompetences. Tikai izvērtējot darbinieku

darba izpildes rezultātus, vienojoties par nākamajā periodā sasniedzamajiem mērķiem un nepieciešamajām apmācībām, ir iespējams uzlabot tiesas darba kvalitāti attiecībā uz tiesas kancelejas, tulku, administratora, tiesnešu palīgu un tiesas sēžu sekretāru darbu. Tiesas darbinieku novērtēšanai jābūt pēc iespējas taisnīgākai, atklātākai, vienveidīgākai un pārskatāmākai, dodot darbiniekiem iespēju izteikties par savu pašvērtējumu, novērtētāju vērtējumu un kavējošiem apstākļiem, kas liedz kvalitatīvi veikt darba pienākumus. Tāpat ir jāizvērtē katra tiesas darbinieka ieguldījums tiesu sistēmas darbības nodrošināšanā, vēlmi strādāt vienotā komandā un vēlmi uzlabot tiesas darba un sniegto pakalpojumu kvalitāti.

Lai veicinātu Latgales apgabaltiesas kolektīva saliedētību un veidotu pozitīvu darbinieku savstarpējo saskarsmi, ir jāorganizē pasākumi tiesā un ārpus tiesas telpām kopā ar ģimenēm.

[5] Administratīvā vadība.

Lai nodrošinātu Latgales apgabaltiesas efektīvu un kvalitatīvu darbību un tiesas noteikto funkciju izpildi, tiesas priekšsēdētājam jāveic organizatorisko un saimniecisko pārvaldību, kas aptver gan ikdienas darbības, gan arī ilgtermiņa plānošanu. Tiesas resursi ir jāizmanto pēc iespējas optimāli, lai sasniegtu labāko rezultātu.

Sadarbojoties ar tiesu apkalpojošajām institūcijām, atbilstoši pieprasītajiem un piešķirtajiem līdzekļiem apelācijas instances tiesa ir jānodrošina ar jaunākajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem un tehniskiem līdzekļiem (jaunākajiem datoriem, printeriem, skeneriem) tiesas darbības efektivitātes uzlabošanai. Tiesas darbinieku kabineti jāaprīko ar veselību saudzējošiem pielāgojumiem darba videi, radot pēc iespējas labvēlīgus darba apstākļus.

Ar tiesas darbiniekiem regulāri jāapspriež un jāizvērtē tiesas sniegto pakalpojumu kvalitāte, resursu izmantošana un darbinieku noslodze, savlaicīgi veicot tiesas sniegto pakalpojumu uzlabošanu.

Regulāri jāveic kontrole par procesuālajos likumos noteikto termiņu un ar Tieslietu padomes lēmumu noteikto lietas izskatīšanas standarta termiņu ievērošanu, kā arī ar kolēģiju tiesnešiem jārod risinājumi kavējumu novēršanai. Tāpat ar tiesnešiem jāapspriež Latgales apgabaltiesai atceltos nolēmumus un jānovērš nākotnē iepriekš pieļauto kļūdu atkārtošanos. Jāvērtē tiesnešu noslodze un, tiesneša nesamērīgas slodzes gadījumā uz to jāreaģē, veicot izmaiņas lietu sadalē vai izslēdzot tiesnesi uz laiku no sadales. Tiesu kolēģiju ietvaros jāpievērš uzmanība tiesnešu atvaļinājuma plānošanai, lai nodrošinātu tiesas darbības nepārtrauktību un aktuālāko lietu savlaicīgu izskatīšanu.

Kopumā apgabaltiesas priekšsēdētājam jābūt informētam par visiem notikumiem tiesā, un, konstatējot novirzes no tiesas pakalpojumu kvalitatīvas sniegšanas, savlaicīgi jāreaģē ar visiem tiesiskajiem un administratīvajiem līdzekļiem.

[6] Noslēgums.

Tiesas priekšsēdētājam jābūt spēcīgam organizatoram un komunikatoram ar stratēģisko domāšanu, viņam jāspēj nodrošināt tiesas efektīvu darbību, jāprot motivēt tiesas darbiniekus un jāspēj nodrošināt tiesu sistēmai noteikto mērķu sasniegšanu. Tiesas priekšsēdētājam jā saglabā cilvēciska, godīga un taisnīga attieksme pret visiem darbiniekiem un tiesnešiem. Viņam jābūt atklātam, iejūtīgam, iedvesmojošam un pretimnākošam, radot pozitīvu darba vidi tiesā.

Latgales apgabaltiesas tiesnesis Andris Zutis

2025. gada 26. marts